

Edyta Krzysztofik¹

Europejski charakter sądu krajowego

Słowa kluczowe: zasada efektywności, zasada efektywnej ochrony prawnej, zasada pierwszeństwa, zasada bezpośredniego skutku i bezpośredniego stosowania, wykładnia pronijna, autonomia proceduralna, pytanie prejudycjalne

Keywords: principle of effectiveness, principle of effective legal protection, principle of primacy, principle of direct effect and direct applicability, pro-eu interpretation, procedural autonomy, preliminary ruling

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego opracowania jest wykazanie europejskiego charakteru sądu krajowego, który orzekając na podstawie prawa unijnego staje się sądem unijnym. Przemawiają za nim następujące przesłanki. Po pierwsze jest on elementem unijnego wymiaru sprawiedliwości i łącznie z TSUE zobowiązany jest do zagwarantowania efektywności prawa unijnego. Realizując powierzone zadanie kieruje się zasadami definiującymi unijny system prawny: zasadą prymatu, bezpośredniego skutku i bezpośredniego stosowania, które służą urzeczywistnieniu metazasady efektywności prawa unijnego. Jednakże stosowane są one do aktów posiadających bezpośredni skutek. W pozostałych przypadkach sąd krajowych wykorzystuje wykładnię pronijną, czyli dokonuje reinterpretacji norm prawa krajowego w świetle celu i skutku prawa unijnego. Przenosząc de facto wskazane obowiązki na grunt krajowy sąd krajowy stosuje krajowe przepisy proceduralne dostosowując jednocześnie i ich skuteczność do potrzeb prawa unijnego. Wy-

---

¹ ORCID ID: 0000-0001-6160-9600, doktor, Katedra Prawa Międzynarodowego i Prawa Unii Europejskiej, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. E-mail:ekrzysz@kul.pl.

konując wskazane obowiązki sądy krajowe wyposażone zostały w prawo do kierowania pytań prejudycjalnych do TS.

Abstract

The European Character of the National Court

The aim of this article is to demonstrate the European character of a national court which, by ruling on the basis of EU law, becomes an EU court. The following premises confirm it. Firstly, it is an element of the EU justice system and, together with the CJEU, is obligated to guarantee the effectiveness of EU law. In carrying out the entrusted task, it follows the principles defining the EU legal system: the principle of primacy and the principle of direct effect and direct application, which serve to implement the meta-principle of effectiveness of EU law. However, they do apply to acts that have direct effect. In other cases, the domestic court uses a pro-EU interpretation, i.e. reinterprets the norms of national law in the light of the purpose and effect of EU law. In de facto transferring the indicated obligations to the national ground, the national court applies national procedural rules, and at the same time adjusts their effectiveness to the needs of EU law. In performing the above-mentioned duties, national courts were granted the right to refer questions for preliminary ruling to the CJEU.

✱

I. Wstęp

Unia Europejska jest szczególnym rodzajem organizacji międzynarodowej, która posiada własny system prawny obowiązujący bezpośrednio w państwach członkowskich. Konsekwentnie tworzy on prawa i nakłada obowiązki na UE, jej instytucje i organy, państwa członkowskie oraz podmioty indywidualne osoby fizyczne i osoby prawne. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TSUE, UE w wyniku działalności prawotwórczej własnych instytucji, w zakresie kompetencji przekazanych jej przez państwa członkowskie, stworzyła autonomiczny i niezależny system prawny, który obowiązuje tak jak prawo krajowe na terytorium państw członkowskich (nie stając się jednak prawem krajowym). Powstała zatem potrzeba stworzenia instrumentów kontroli wykonywania tego prawa. Zgodnie z postanowieniami art. 19 ust. 1 TUE bez-

pośrednie obowiązywanie prawa UE gwarantowane jest poprzez współpracę między dwoma rodzajami organów sądowych. Pierwszy to TSUE powołany na mocy traktatów, który wykonuje swoje kompetencje zgodnie z postanowieniami traktatów i w granicy jurysdykcji wyraźnie tam określonej. Do jego obowiązków należy zapewnienie poszanowania prawa w wykładni i stosowaniu traktatów. Drugi natomiast odnosi się do systemów sądowych państw członkowskich, które jako sądy unijne zobowiązane są do zagwarantowania skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii². Tak powstała struktura stanowi unijny wymiar sprawiedliwości, który opiera się na dualizmie systemowym. Instrumentem łączącym obydwa poziomy ochrony prawa unijnego są pytania prejudycjalne, jakie mogą być kierowane przez sądy krajowe do TSUE w zakresie wykładni prawa pierwotnego UE lub wykładni i badania zgodności z traktatami aktów prawa wtórnego.

Analizując wskazane rozwiązanie, należy pochylić się nad statusem sądu krajowego, który włączony zostaje w unijny wymiar sprawiedliwości. Samo pojęcie „sądu krajowego” w rozumieniu prawa UE stanowiło przedmiot badań³ dlatego niniejsze opracowanie poświęcone zostanie wskazaniu obszarów ich aktywności, które przemawiają za jego europejskim charakterem.

II. Zasada efektywności a europejski charakter sądu krajowego

Pozycja sądu krajowego w unijnym systemie prawnym bezpośrednio powiązana z charakterem oraz zasadami jego obowiązywania. Unia Europejska powołana została do realizacji celów traktatowych, które nie mogłyby zostać osiągnięte indywidualnie przez państwa członkowskie. Jak podkreślał to wielokrotnie TSUE szczególny charakter prawa unijnego, opiera się na założeniu, że państwa członkowskie przekazały ściśle określone kompetencje na poziom

² Art. 19 ust. 1 zd. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (dalej TUE), Dz.U. C 202 z 7 czerwca 2016 r.

³ Szerzej zob.: np.: E. Krzysztofik, *The Definition of National Court within the meaning of European Union Law. Considerations in the context of the Polish Reform of the Judicial System*, „Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2020, nr 1, s. 247–265, R. Grzeszczak, M. Krajewski, *Pojęcie „sądu” w świetle przepisów artykułu 47 KPP oraz 267 TFUE*, http://robertgrzeszczak.bio.wpia.uw.edu.pl/files/2012/10/Grzeszczak_Krajewski_Poj%C4%99cie-s%C4%85du-art-267-TfUE-i-47-KPP_w-EPS-nr-4-z-2014.pdf (10.10.2022).

ponadnarodowy oraz zobowiązały się do wspólnego działania dla osiągnięcia zidentyfikowanych celów. Konsekwentnie porządek prawny, który powstał w ramach przekazanych kompetencji musi być efektywny, czyli nie tylko obowiązywać bezpośrednio w państwach członkowskich, ale musi również być jednolicie stosowany. W doktrynie zasada efektywności definiowana jako zasada systemowa, funkcjonalna dla całego systemu prawnego, która oddziałuje nie tylko na ochronę praw jednostek, ale również na integralność, właściwe funkcjonowanie i jednolite wykonywanie prawa unijnego⁴. Określana jest również jako meta zasada, która stanowi źródło wielu zasad ogólnych prawa unijnego⁵. Nie posiada jednak statusu zasady ogólnej prawa unijnego i nie ma swojego unormowania w prawie pierwotnym. Jednakże należy podkreślić, że częściowo zawiera się w zasadzie lojalności, która unormowana została w art. 4 ust. 3 TUE⁶. Nie jest możliwe przyjęcia założenia, że zasada efektywności prawa unijnego w pełni zawiera się we wskazanej zasadzie, ponieważ posiada ona szersze znaczenie. Odnosi się do obowiązku zapewnienia pełnej skuteczności prawa unijnego również w odniesieniu do innych podmiotów: organów UE oraz jednostek zobowiązanych do efektywnego wykonywania prawa unijnego⁷. Dalsza analiza postanowień traktatów UE wskazuje na postanowienia art. 197 TFUE, które stanowią, że „Skuteczne wdrażanie prawa Unii przez Państwa Członkowskie, mające istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania Unii, jest uznawane za sprawę będącą przedmiotem wspólnego zainteresowania”⁸. N. Półtorak podkreśla, że „wprowadzenie tego sformułowania (skuteczne wdrażanie prawa Unii) do prawa pierwotnego może być interpretowane jako usankcjonowanie w prawie pierwotnym zasady efektywności i przez to przy-

⁴ N. Półtorak, *Ochrona uprawnień wynikających z prawa Unii Europejskiej w postępowaniach krajowych*, Warszawa 2010, s. 76.

⁵ A. Wróbel, *Autonomia proceduralna państw członkowskich. Zasada efektywności i zasada efektywnej ochrony sądowej w prawie Unii Europejskiej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, nr 1, s. 45.

⁶ Szerzej na temat zasady patrz: A. Łazowski, *Zasada lojalności*, [w:] *Zasady ustrojowe Unii Europejskiej*, red. J. Barcz, Warszawa 2010, s. II – 98–II – 107, A. Wyrozumska, *Zasady działania UE*, [w:] *Instytucje i prawo Unii Europejskiej*, red. J. Barcz, M. Górka, A. Wyrozumska, Warszawa 2020, s. 133–134.

⁷ N. Półtorak, *op.cit.*, s. 78.

⁸ Art. 197 ust. 1 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej TFUE), Dz.U. C202 z 7 czerwca 2016.

znanie jej przymiotu zasady ogólnej⁹. Konsekwencją zasady efektywności rozumianej jako zagwarantowanie skuteczności prawa unijnemu jest obowiązek jednolitego stosowania tego prawa. Oznacza to, obowiązek nadania prawa unijnemu jednakowego sensu we wszystkich państwach członkowskich, musi wiązać w jednakowym stopniu wszystkie podmioty prawa oraz być skuteczny od momentu wejścia w życie przez cały czas ich obowiązywania¹⁰. Analizując zakres treściowy zasady efektywności należy wskazać, że rozumiana jest ona również w dwóch aspektach: obiektywnym i subiektywnym. Pierwszy określany również jako ogólny i dotyczy obowiązku zapewniania skuteczności prawa unijnemu. Subiektywny natomiast dotyczy zapewnienia skuteczności prawa unijnemu, ale w konkretnej sprawie przez przyznanie adekwatnej ochrony uprawnieniom jednostki, które wywodzą się z prawa UE¹¹.

Należy jednak spojrzeć na tę zasadę z perspektywy ochrony praw jednostek. Trybunał Sprawiedliwości odwołuje się wówczas do zasady efektywnej ochrony sądowej, która jest integralnie związana z zasadą efektywności. Obejmuje ona dwa elementy: ochronę sądową oraz efektywną ochronę. Pierwsza dotyczy dostępu do sądu czyli poddania ocenie sądowej określonego żądania. Natomiast drugi aspekt to efektywna ochrona rozumiana jako istnienie konkretnych środków ochrony prawnej oraz zasad postępowania sądów¹². Trybunał Sprawiedliwości podkreślił, że zasada efektywnej ochrony sądowej jest zasadą ogólną prawa unijnego, która wywodzi się z tradycji konstytucyjnych państw członkowskich, art. 6 i 13 europejskiej konwencji praw człowieka, art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej¹³. Obecnie jej podstawy traktatowej należy upatrywać również w postanowieniach art. 19 ust. 1 TUE¹⁴. Dokonując wykładni przywołanych postanowień TSUE wyraźnie podkreślił, że sądową kontrolę poszanowania systemu prawnego Unii zapewniają Trybunał

⁹ N. Półtorak, *op.cit.*, s. 79.

¹⁰ D. Kornobis-Romanowska, *Kompetencje wspólnotowe sądów krajowych – przegląd zagadnienia*, [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2003, s. 17–19.

¹¹ D. Miąsik, *System prawa Unii Europejskiej*, T. 2, Warszawa 2022, s. 21.

¹² *Ibidem*, s. 27.

¹³ Wyrok TSUE z 13 marca 2007 r. w sprawie Unibet, ECLI:EU:C:2007:163.

¹⁴ Wyrok TSUE z 18 maja 2021 r. w sprawach połączonych C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 i C-397/19, „Forumul Judecătorilor din România”, ECLI:EU:C:2021:393.

oraz sądy państw członkowskich¹⁵. Natomiast w opinii 1/09 doprecyzował, że „do sądów krajowych i Trybunału należy zapewnienie pełnego stosowania prawa Unii we wszystkich państwach członkowskich, jak również ochrony sądowej praw podmiotowych wywodzonych z prawa Unii”¹⁶. Zatem sąd krajowy jako element unijnego wymiaru sprawiedliwości zobowiązany jest do zagwarantowania skutecznej ochrony praw jednostek wynikających z prawa UE.

W literaturze podmiotu podkreśla się, że realizacja zasady efektywnej ochrony sądowej następuje stopniowo i pozostaje w ścisłej korelacji z zasadami określającymi obowiązywanie prawa UE. Analizując je z perspektywy sądu krajowego, do którego skierowano konkretną sprawę z zakresu prawa unijnego, niezbędne jest odwołanie się do zasady bezpośredniego stosowania normy unijnej. Jak podkreślił to TSUE normy prawa unijnego tworzą prawa i nakładają obowiązki nie tylko na państwa członkowskie i UE, ale również na podmioty indywidualne¹⁷. Norma taka może stanowić podstawę roszczenia skierowanego do sądu jeżeli jest bezpośrednio skuteczna. Wówczas sąd krajowy zobowiązany jest do jej zastosowania i ochrony określonego prawa podmiotowego¹⁸. Normy unijne posiadające bezpośredni skutek stanowią podstawę orzekania, zaś w przypadku kolizji z obowiązującą normą prawa krajowego, korzystają z przywileju pierwszeństwa. Zatem zgodnie z zasadą pierwszeństwa sądy krajowe mają obowiązek w ramach własnej jurysdykcji zapewnić pełną skuteczności przepisów prawa unijnego, która może oznaczać niezastosowanie przepisu prawa krajowego niezgodnego z prawem UE. Co więcej taki obowiązek sądu pojawia się w chwili powstania kolizji, a nie w chwili stwierdzenia nieważności normy prawa krajowego orzeczonej przez właściwe organy lub jego uchycenia przez organ ustawodawczy¹⁹. W wyroku w sprawie C 11/70 podkreślił, że obowiązuje ona bez względu na rangę normy prawa krajowego, odwołując się bezpośrednio do konstytucji krajowej. W kolejnych wyrokach rozszerzył granice stosowania zasady pierwszeństwa i podkreślił, że obowiązuje ona zarówno wobec prawa obowiąz-

---

¹⁵ Wyrok TSUE z 3 października 2013 r. w sprawie C 583/11 P Inuit Tapiriit Kanatami, ECLI:EU:C:2013:625.

¹⁶ Opinia TSUE z 8 marca 2011 r. sygn. akt 1/09 (Dz. Urz. UE 2009 C 220/04).

¹⁷ Wyrok TSUE z 15 lipca 1964 r., w sprawie C 4/64 Costa v. ENEL, ECLI:EU:C:1964:66.

¹⁸ Wyrok TSUE z 9 marca 1978 r. w sprawie C 106/77 Simmenthal, ECLI:EU:C:1978:49.

¹⁹ P. Brzezinski, *Unijny obowiązek odmowy zastosowania przez sąd krajowy ustawy niezgodnej z dyrektywą unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 41.

zującego, jak również wobec aktów jeszcze nie uchwalonych zgodnie z właściwą procedurą²⁰. Należy zauważyć, że TS łączy zasadę pierwszeństwa ze stosowaniem przepisów posiadających bezpośredni skutek definiując je jako te, które są unormowane w sposób precyzyjny, bezwarunkowy i nie wymagają dalszych działań ze strony instytucji unijnych czy organów państw członkowskich²¹.

Odrębnym instrumentem, który bezpośrednio powiązany jest z obowiązkiem zapewnienia efektywności prawa UE jest prowsólnotowa (prounijna) zasada wykładni²². Początkowo stosowana była głównie w kontekście dyrektyw (aktów, które nie posiadają bezpośredniego skutku, ale wymagają implementacji do porządku krajowego) i określana jako tzw. skutek pośredni²³. Zgodnie z tą wykładnią sąd krajowy zobowiązany jest interpretować prawo krajowe w najszerszym możliwym zakresie w świetle brzmienia i celu danej dyrektywy, aby osiągnąć rezultat przez nią przewidziany²⁴. Dagmara Kornobis-Romanowska podkreśla, że doktryna pośredniego skutku dyrektyw prowadzi do osiągnięcia tego samego rezultatu co bezpośredni skutek, ale poprzez zastosowanie techniki wykładni sądowej prawa krajowego²⁵. Nina Póltorak podkreśla, że wykładnia ta stanowi nowe odczytanie danej regulacji krajowej w świetle celu, jakim jest skuteczna ochrona prawna roszczenia unijnego²⁶.

Ostatnim elementem realizacji zasady efektywnej ochrony sądowej prawa unijnego jest zdolność sądów krajowych do ograniczenia zasady autonomii proceduralnej²⁷ właśnie w celu zagwarantowania efektywności prawa unijne-

²⁰ Wyrok TSUE z 19 czerwca 1990 r. w sprawie C-213/89 Factortame, ECLI:EU:C:1990:257.

²¹ Szerzej zob.: np. J. Barcik, A. Wentkowska, *Prawo Unii Europejskiej po Traktacie z Lizbony*, Warszawa 2011, s. 94.

²² Szerzej na temat wykładni zgodnej patrz np.: W. Rowiński, *Nakaz dokonania wykładni prounijnej jako dyrektywa wykładni systemowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, nr 1, s. 99–111.

²³ K. Kowolik-Bańczyk, *Wykładnia prowsólnotowa (tzw. pośredni skutek)*, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Warszawa 2007, s. 404 i n.

²⁴ Wyrok TSUE z 5 października 2005 r. w sprawach połączonych Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) i Matthias Döbele (C-403/01), ECLI:EU:C:2004:584.

²⁵ D. Kornobis-Romanowska, *Sąd krajowy w prawie wspólnotowym*, Warszawa 2007, s. 49.

²⁶ N. Póltorak, op.cit., s. 91–92.

²⁷ Rozumianej jako „całościu kształtu warunków bazowych, czyli wszelkie kwestie dotyczące całościowego zespołu metod dochodzenia i egzekwowania prawa, przewidzianego prawem

go, czyli w odniesieniu do adekwatności i efektywności stosowanych postanowień²⁸. Pierwsza oznacza, że roszczenia oparte na prawie unijnym nie mogą być procesowo gorzej traktowane niż podobne roszczenia oparte na prawie krajowym²⁹, druga natomiast wymaga, aby przepisy proceduralne państw członkowskich nie czyniły faktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym dochodzenie roszczeń opartych na prawie UE³⁰.

III. Znaczenie pytania prejudycjalnego w procesie zapewniania efektywności prawa unijnego

Konsekwencją obowiązku zagwarantowania efektywności prawa unijnego przez sądy państw członkowskich jest potrzeba stworzenia instrumentu stałej współpracy między TSUE (jako podmiotem, który posiada wyłączne prawo do badania ważności prawa unijnego oraz jego legalnej wykładni) oraz sądów krajowych, które gwarantują ochronę roszczeń wynikających z prawa unijnego na poziomie krajowym. Takie zadania pełni instytucja pytań prejudycjalnych. Jak podkreślił to sam TSUE „art. 267 TFUE przyznaje sądom krajowym jak najszerze uprawnienie do wystąpienia do Trybunału, jeśli uznają one, że w zawisłej przed nimi sprawie pojawiły się pytania związane z wykładnią lub oceną ważności przepisów prawa Unii wymagające rozstrzygnięcia z ich strony. Sądy krajowe mają ponadto swobodę w wykonywaniu tego uprawnienia na każdym etapie postępowania, jaki uznają za stosowny”³¹. Ponadto „wyłącznie do sądu krajowego [...] należy ocena, w świetle okoliczności konkretnej sprawy, zarówno konieczności wydania orzeczenia w try-

---

krajowym [...] a jeszcze obszerniej jako ogół uregulowań krajowych dotyczących właściwości sądu do rozstrzygnięcia konkretnej sprawy” „całokształtu warunków bazowych, czyli wszelkie kwestie dotyczące całościowego zespołu metod dochodzenia i egzekwowania prawa, przewidzianego prawem krajowym [...] a jeszcze obszerniej jako ogół uregulowań krajowych dotyczących właściwości sądu do rozstrzygnięcia konkretnej sprawy”.

²⁸ D. Kornobis-Romanowska, *Sąd krajowy...*, s. 64.

²⁹ A. Wróbel, *op.cit.*, s. 44.

³⁰ C 33/79, wyrok TSUE z 16 grudnia 1976 r. w sprawie C 45/76 Comet, ECLI:EU:C:1976:191.

³¹ Wyrok TSUE z 5 października 2010 r. w sprawie C-173/09 Georgi Ivanov Elchinov, ECLI:EU:C:2010:581, pkt 26.

bie prejudycjalnym w celu umożliwienia mu wydania orzeczenia, jak również znaczenia pytań, które przedkłada on Trybunałowi”. Uznał, że nawet gdy „strony postępowania przed sądem odsyłającym nie powoływały przed nim kwestii prawa Unii, nie stoi na przeszkodzie, by ten sąd mógł wystąpić z wnioskiem do Trybunału”. Zastrzegł, że instytucja pytania prejudycjalnego dotyczy konkretnej sytuacji, kiedy to sąd krajowy mając wątpliwości dotyczące normy prawa unijnego w sprawie zawisłej przed sądem krajowym i nie prowadzi ona do „ograniczenia tego trybu jedynie do przypadków, kiedy jedna lub druga strona postępowania przed sądem krajowym podjęła inicjatywę podniesienia pytania w kwestii wykładni lub ważności aktów prawa Unii, ale obejmuje również przypadki, kiedy takie pytanie zostaje podniesione przez sam sąd, który uzna, iż rozstrzygnięcie Trybunału w tej kwestii jest „niezbędne do wydania wyroku”³². Analiza orzecznictwa TSUE wskazuje, że uznał on za niezgodne stosowanie przepisów niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego oraz bułgarskie przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, zgodnie z którymi oceny dokonane przez sąd wyższej instancji są wiążące dla innego sądu krajowego, jeżeli pozbawiają sąd niższej instancji orzekający po tym, jak wydany przez niego wyrok został uchylony przez sąd orzekający w wyższej instancji, prawa do zwrócenia się do Trybunału na podstawie art. 267³³. Warto również zwrócić uwagę na stanowisko TSUE dotyczące obowiązku stosowania wyroków trybunałów konstytucyjnych przez sądy krajowe. W wyroku w sprawie Filipiak podkreślił, że „odroczenie przez Trybunał Konstytucyjny daty utraty mocy obowiązującej spornych przepisów nie stanowi przeszkody dla tego, aby sąd krajowy zgodnie z zasadą pierwszeństwa prawa wspólnotowego nie stosował tych przepisów w ramach toczącego się przed nim sporu, jeżeli uzna je za sprzeczne z prawem wspólnotowym”³⁴. W wyroku w sprawie 430/21 TS podkreślił „że sąd powszechny jest zobowiązany, w celu zapewnienia pełnej skuteczności prze-

³² Wyrok TSUE z 31 stycznia 2013 r. w sprawie C 26/11 Belgische Petroleum Unie VZW i inni, ECLI:EU:C:2013:44.

³³ Szerzej: A. Frackowiak-Adamska, P. Bańczyk, *Formułowanie pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2020, s. 79–80.

³⁴ Wyrok TSUE z 19 listopada 2009 r., w sprawie C 314/08 Krzysztof Filipiak, ECLI:EU:C:2009:719.

pisów prawa Unii, do pominięcia w zawisłym przed nim sporze oceny krajowego sądu konstytucyjnego, który odmawia wykonania wyroku Trybunału wydanego w trybie prejudycjalnym, nawet jeśli wyrok ten nie jest rezultatem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonego przez ten sąd powszechny w kontekście tego sporu³⁵. Konsekwentnie stanął na stanowisku, że sądy krajowe orzekając jako sądy unijne nie są związane wyrokami trybunałów konstytucyjnych, jeżeli te uniemożliwiają zastosowanie odpowiedzi udzielonej na pytanie przez niego skierowane. Władza dyskrecjonalna sądu krajowego działającego jako sąd unijny w zakresie kierowania pytań prejudycjalnych oznacza, że nie może on ponosić negatywnych konsekwencji wykonywania tego prawa. Podobne stanowisko zajął w sprawie Łowicz uznając, że „nie są zatem dopuszczalne przepisy krajowe, z których wynikałoby, że sędziowie krajowi mogą być narażeni na postępowania dyscyplinarne z powodu wystąpienia do Trybunału z odesłaniem. Już sama bowiem wizja wszczęcia w danym wypadku postępowania dyscyplinarnego z powodu takiego wystąpienia lub zdecydowania się na późniejsze podtrzymanie go może negatywnie wpłynąć na faktyczne wykonywanie przez sędziów krajowych uprawnień i funkcji, o których mowa w punkcie powyżej”³⁶.

IV. Podsumowanie

Sąd krajowy odgrywa szczególną rolę w procesie stosowania prawa UE. Stanowi on jeden z elementów kształtujących unijny wymiar sprawiedliwości oraz wspólnie gwarantując z TSUE efektywną ochronę prawa unijnego. Wykonując swoje kompetencje jako sąd unijny zobowiązany jest do zapewnienia efektywnej ochrony prawa unijnego. Realizując powierzone zadanie kieruje się zasadami definiującymi unijny system prawny: zasadą prymatu, bezpośredniego skutku i bezpośredniego stosowania, które służą urzeczywistnieniu metazasady efektywności prawa unijnego. Jednakże stosowane są one do aktów posiadających bezpośredni skutek. W pozostałych przypadkach sąd krajowy wykorzystuje wykładnię prounijną, czyli dokonuje reinterpretacji norm

³⁵ Wyrok TSUE z 22 lutego 2022 r. w sprawie C 430/21 RS, ECLI:EU:C:2022:99.

³⁶ Wyrok TSUE z 26 marca 2020 r. w sprawie C 558/18 Miasto Łowicz, ECLI:EU:C:2020:234, pkt 58.

prawa krajowego w świetle celu i skutku prawa unijnego. Przenosząc de facto wskazane obowiązki na grunt krajowy sąd krajowy stosuje krajowe przepisy proceduralne dostosowując jednocześnie i ich skuteczność do potrzeb prawa unijnego. Należy również zaznaczyć, że wykonując wskazane obowiązki sądy krajowe wyposażone zostały w prawo do kierowania pytań prejudycjalnych do TSUE. Instrument ten odgrywa szczególną rolę w procesie stosowania prawa unijnego przez sądy krajowe. Należy pamiętać, że nie posiadają one zdolności do badania ważności normy prawa unijnego ani dokonywania legalnej wykładni prawa unijnego. Uwzględniając charakter UE oraz potrzebę zagwarantowania jednolitości stosowania prawa unijnego takie uprawnienie posiada jedynie TSUE. Konsekwentnie sądy krajowe zawsze, kiedy pojawiają się wątpliwości dotyczące wykładni lub ważności prawa unijnego podczas orzekania mogą lub muszą zwrócić się z pytaniem do TS. Wskazane uprawnienie należy do wyłącznej kompetencji sądu krajowego i nie może być nakazane, a tym bardziej ograniczone poprzez działania innych podmiotów w tym organów władzy ustawodawczej czy wykonawczej. Wszelkie regulacje krajowe, które uniemożliwiałyby lub utrudniały skorzystanie ze wskazanego instrumentu naruszają prawo UE.

Literatura

- Barcik J., Wentkowska A., *Prawo Unii Europejskiej po Traktacie z Lizbony*, Warszawa 2011.
- Brzezinski P., *Unijny obowiązek odmowy zastosowania przez sąd krajowy ustawy niezgodnej z dyrektywą Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.
- Frackowiak-Adamska A., P. Bańczyk P., *Formułowanie pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2020.
- Grzeszczak R., Krajewski M., *Pojęcie „sądu” w świetle przepisów artykułu 47 KPP oraz 267 TFUE*, http://robertgrzeszczak.bio.wpia.uw.edu.pl/files/2012/10/Grzeszczak_Krajewski_Poj%C4%99cie-s%C4%85du-art-267-TfUE-i-47-KPP_w-EPS-nr-4-z-2014.pdf.
- Kornobis-Romanowska D., *Sąd krajowy w prawie wspólnotowym*, Warszawa 2007.
- Kornobis-Romanowska D., *Kompetencje wspólnotowe sądów krajowych – przegląd zagadnienia*, [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2003.
- Kowolik-Bańczyk K., *Wykładnia prawo wspólnotowa (tzw. pośredni skutek)*, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Warszawa 2007.

- Krzysztofik E., *The Definition of National Court within the meaning of European Union Law. Considerations in the context of the Polish Reform of the Judicial System*, „Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie”, t. XIII, 2020, nr 1.
- Łazowski A., *Zasada lojalności*, [w:] *Zasady ustrojowe Unii Europejskiej*, red. J. Barcz, Warszawa 2010.
- Miąsik D., *System prawa Unii Europejskiej*, T. 2, Warszawa 2022.
- Półtorak N., *Ochrona uprawnień wynikających z prawa Unii Europejskiej w postępowaniach krajowych*, Warszawa 2010.
- Rowiński W., *Nakaz dokonania wykładni prounijnej jako dyrektywa wykładni systemowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, nr 1.
- Wróbel A., *Autonomia proceduralna państw członkowskich. Zasada efektywności i zasada efektywnej ochrony sądowej w prawie Unii Europejskiej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, nr 1.
- Wyrozumska A., *Zasady działania UE*, [w:] *Instytucje i prawo Unii Europejskiej*, red. J. Barcz, M. Górka, A. Wyrozumska, Warszawa 2020.